

jo je dobilo društvo v upravljanje. V veliko pomoč so bili lučki planinci, dokler niso dobili svoje Koče na Loki pod Raduho in se osamosvojili.

Naci, duša in organizator vsega, je vztrajal: edini od vseh je vzdržal 37 let od ustanovitve do danes. Ves čas je v upravnem odboru: bodisi gospodar, tajnik, podpredsednik, bodisi blagajnik, poleg tega pa ves čas še markacista. Od leta 1971 je bil na dveh tečajih za markaciste — in od takrat je 17 solčavskih planinskih poti redno oskrbovanih, nadelanih, opremljenih strokovno s tablam in markacijami. Nad vsemi je Naci oskrbnik. Po nekaj dni vsako leto posveti potem, ko opravljajo večja vzdrževalna ali nova dela. Koderkoli gre, ureja stezo za lažjo pot, čisti prepuste, odvrže vejo, založi kamen ali

popravi varovanje. Ni le markacista, ampak pravi vzdrževalec planinskih poti.

Knafelčeva diplomo in več drugih priznanj si je že davno zaslužil in dobil; posebno je vesel zlate značke PZS. Veliko veselje mu je pripravil znani savinjski alpinist in planinec Božo Jordan, ki mu je leta 1983 omogočil, da je opravil planinsko pot PD OKI Zagreb »Kornati«.

Ves se je posvetil solčavski planinski poti »Po gorah okoli Solčave«. Še vedno oskrbuje in nadzira pot in preskrbo na Klemenči jami, pa tudi od slapa Savinje na Okrešelj. Novo in staro kočo na Klemenči jami varuje, kot bi bilo njegovi.

Ob njegovem 70-letnem jubileju in skoraj 70 letih dela na planinskem področju mu planinci želimo, da bi še dolgo lahko užival v planinskem svetu.

SREČANJA NA KAMNITIH POTEH

STIPE IZPOD VELEBITA

MILAN VOŠANK

Svetloba se počasi dviguje po kamnitih ostenjih, dokler ne zažare v zadnjem soncu le še grebeni, v dolino, spodaj na dnu melišč, pa že komaj opazno seda mrak. Še kakšno uro je do noči. Tiho je vse naokoli. Ne zgame se kamen, ne zapoje ptič, ne zaveje veter skozi prazne zimske veje, še vedno glasen potok v bližnji strugi je nekam presahnil.

Zadnji dnevi decembra. Svet bo čez nekaj dni hrupno proslavil vstop v devetdeseta leta, tu, v kanjonu Velike Paklenice, pa kakor da je čas obstal v svojem miru. Polno zajemam to lepoto, ta utrip kamnitega sveta naokrog, skušam zaživeti te trenutke, kakor da so večni, ko počasi stopam po kamniti poti navzgor proti Aniča luki, kjer taborišča s prijateljem. Prišla sva v ta svet za nekaj dni, da se, plezalca, razživiva v pečeh, da spet zaživiva v svoji samoti, v svojem strahu in veselju nad prepadi, nato pa spet odhitiva v varne pristane svojih domov.

Posedim na skali ob poti. Tik pred mano se dviguje ostenje Aniča kuka. Skušam v spominih oživljati vsa plezanja tod, pa se mi misli zapletajo. Vsega je preveč, kakor mraka, ki polni dolino, da se obrisi izgubljajo v sivini. Sama sva z Borisom v tem kanjonu, nobenih drugih plezalcev, začuda. Tudi domačinov ni videti. Bova že morala do gostiln v Starigradu, da spet prideva med ljudi.

ČLOVEK Z NEŠTETO POKLICI

Tako razmišljam, ko me zdrzne topot korakov po kamenju. Me že išče prijatelj? Ne, ob meni obstoji star domačin z bi-

sago in palico. Le kje se je sedaj mudil, pomislim, ko se glasno pozdraviva.

Misli mi odhite za nekaj let nazaj. Tako znan obraz! Ta majhna postava, ta kriva drža, ti veliki brki... Tisto srečanje. Se mar motim?

»Stipe,« se zazrem v prišleka.

Možakar me motri.

»Stipe,« porečem še enkrat.

»Ne,« mi le odgovori, »jaz sem Branko, toda starega Stipeta seveda poznam. Od kje pa ti poznaš našega Stipeta?«

Tukaj na tej kamniti poti je bilo to srečanje, se v hipu vsega spomnim.

Branko mi prikimava: »Stipe bo kmalu imel sto let. Sem v Paklenico le še redko zaide, opešal je; toda pogosto se srečujeva spodaj ob morju, ko poseda med skalami s kakšno ovco.«

Koraki se oddaljujejo, spet ostanem sam.

Ne, tu je zadaj še zgodba:

Razgledoval sem se po ostenjih, nekje spodaj, blizu dna kanjona, ko sem ga zagledal. Prihajal je sem od morja, počasi, kakor bi iskal vsako stopinjo na neravnih, ostrih tleh kamnite poti. Starec, utrujenega in razbrazdanega obraza, a takoj vidiš, da še svetlečih se in živahnih oči. Kot posebnost pa še mogočnih brkov in verjetno le redko obrbite sive brade. Oblečen v gorba domača volnena oblačila ter z obvezno bisago čez ramena. Gonjač oslov in mul. Pastir. Drvar. Nosač. Vsa ta dela je počel v življenju, izvem kasneje. Eno samo garanje, pa vendar vedrega duha in dobre volje vseskozi. Zadnjega seveda nisem mogel prezreti, saj je nastopal pred menoj že kar hrupno, pro-

dornih besed, podkrepjenih s smehom. In morebiti ga tudi zato času ni uspelo zaznamovati in potegniti v svoj hiteči vrtinec; ostal je v svojem življenju, preizkušenem skozi rodove, zvest sam sebi, svojim ljudem in svoji dalmatinski zemlji. O, kolikokrat je že prehodil ta kanjon! Ko je bil ta svet še povsem neznan in prepuščen samosvoji usodi predvojnega časa ter še prej. Ko so zaselke pod Velebitom povezovale le ozke kolovozne poti in steze. Ko so ljudje marljivo zlagali kamenje v ograde in na ta način krčili življenjski prostor za dragoceno plodno zemljo. Da, časi velike revščine so bili to. Malo nas pouči zgodovina o teh časih. Vemo le za velike spomenike in junake: Dubrovnik, Trogir, Senj..., senjski uskoki in hajduki. Ali vemo tudi o življenju preprostega človeka v odmaknjenih dalmatinskih ter istrskih vaseh, tam, kamor današnji sodobni turizem ne posega? Turistične agencije kažejo le bahavi blišč, veliko prave zgodovinske in današnje resnice pa je tudi v teh ljudeh s kamnitih poti.

Oblasti so tu vedno pobirale le davke, katerakoli že: rimska, kasneje srbska in hrvaška, pa dubrovniška, beneška, turška, nemška in seveda današnja, kolikor ji je še ostalo plačnikov. Suhi kraški svet je od prebivalcev, da so preživeli, terjal veliko, zato je mnogo ljudi odšlo čez morje ali v notranjost. Mnogi so se v tujem svetu izgubili. Danes te kamnite ograde, ti nemi, a zgornji spomeniki preteklosti, samevajo. Od večjih cest odmaknjene vasi pod strminami Velebita počasi preminevajo ali se le še za silo ohranjajo kot pastirske planine. Mnoge nekdanje poti že prerašča grmovje...

SVET, KI SE PODIRA

O vsem tem mi je govoril starec, Stipe, kot se je predstavil med rokovanjem, presenetljivo bister za svoja vsekakor že zelo pozna leta, ko sva sedla kraj poti in je hvaležno zakadil ponujeno cigareto brez filtra. Bil je tu, ko so prihajali prvi neznanci in vdiral v njegov tihi, samotni svet, iščočih prehodov v ostenjih nad kanjonom. Videl je tragedije in poslušal krike veselja plezalcev na grebenih. Nič ni moglo uiti njegovim pogledom in razmišljanjem. Skoraj vsak dan, v vsakem vremenu, ga je vodila pot tod skozi; in še vedno je tu: v samotnih dneh, ko le burja tuli skozi kanjon, in sredi množice plezalcev in turistov. Skoraj neopazen je on in še nekateri njemu podobni, ki pa se z leti počasi in tiho posvajajo.

Tudi ti ljudje so pomemben del Paklenice. Minila je ura in s starcem sva še kar sedela ob poti. Bilo je med prvomajskimi prazniki in zato zelo živahno. Mimo naju so nenehno hodili plezalci in v ostenjih

je odmevalo od klicev. Stipe je kadil, cigareto za cigareto, in govoril. Le po redko sem se mu drznil poseči v besedo. Kamnita stopničasta pot, včasih le stezica, ki so jo zgradili vojaki — pomagal jim je s svojo mulo prinašati material — ga utruja, a brez nje ne zna živeti. Pogosto obljudeni kanjon ga radosti: tu je življenje, je živahnost, je mladost, je napredek... Toda vseeno še rad poišče skrite poti tam zgoraj, kjer je še pravi Velebit. Kjer je takšen mir, da je tesnobno pri srcu in se stoletna drevesa sama podirajo od starosti. Mladi domačini ne hodijo več dosti v ta svet. Stare kamnite bajte in mlani vzdolž potoka Velika Paklenica molčijo in gredo propadu naproti. Velika cesta ob morju in z njo turizem sta spremenila življenje in miselnost prenekateremu. Le moj najstarejši sin je od vseh petih otrok, ostal v domačem kraju, na domači zemlji, drugi so se izgubili, navidez neprizadeto pojasnjuje Stipe. Tradicije postajajo folklorne zanimivosti za fotoaparate turistov, svet nekaj sto metrov stran od asfalta pa ostaja le še za prave iskalce lepote in ljubitelje neokrnjene narave.

A Stipe se ne da, mi še zatrdi, vzame še zadnje cigarete in brez podrova odide. Majhen in zgrbljen na prvi pogled, s preveliko bisago in s težko grčavo palico.

* * *

Zdrznem se, hladno postaja, že zdavnaj je noč. Stena Aniča kuka je le še velika brezobrisna črna gmota nad Aniča luko. Spet se začuje topot korakov. Tokrat je bil prijatelj.

Poškodbe športnih plezalcev

Tekmovanja v športnem plezanju so v Španiji, Franciji in nekaterih državah vzhodnega bloka na dnevnem redu. Ustrezno velike so tudi izkušnje tamkajšnjih zdravnikov o poškodbah športnih plezalcev.

Na Češkoslovaškem so 187 vrhunskih plezalcev (7. do 10. težavnostna stopnja po UIAA) natančno pregledali. 63 odstotkov vseh teh plezalcev je imelo otekle prstne sklepe, predvsem še sklep srednjega členka sredinca. Precej manj poškodb je bilo opaziti na sklepih roke, komolca in rama.

Kot kaže češkoslovaška študija, ima najmanj možnosti za poškodbe tisti, ki vsestransko in resno trenirajo. Tak »optimalni biotip« za najvišje dosežke v športnem plezanju ima močno razvito mišičje zgornjega dela telesa in razmeroma majhno telesno težo. Težji plezalci so bolj podvrženi poškodbam pri plezanju in treningih. Kot praktičen nasvet tistim, ki bi se hoteli izogniti pogostim poškodbam, navajajo strokovnjaki redno točenje členka pri dlani (velja za prstane in sredinec) po trdem predmetu.

Neka španska skupina pa poroča o poškodbah in spremembah prstnih sklepov na nogah. Ne vedo še, ali imajo pri tem kakšno vlogo tesno oprijeti plezalniki.